

editorial

NENS MALALTS?

El 2008, la Unitat de Trastorns de l'Aprenentatge de l'Hospital de Sant Joan de Deu feia públiques als mitjans de comunicació unes dades que, per la seva contundència, no han deixat de formar part de l'imaginari educatiu de mestres i pares, i que han provocat la presa de posició de l'administració educativa. S'afirmava, en aquell moment, que entre un 10 i 15% dels alumnes tenen algun trastorn de l'aprenentatge (dislèxia, TDAH, discalculia, trastorn de l'aprenentatge no verbal, trastorn del desenvolupament del llenguatge...), o el que és el mateix, es considerava que les dificultats en l'esperat progrés de dos a quatre nens/es per aula són degudes a trastorns de caràcter individual que interfereixen en la seva resposta davant els aprenentatges.

A l'impacte de les dades, s'hi ha associat un discurs, tant per part de l'administració educativa com per part de determinades organitzacions vinculades a la salut i l'educació, que relaciona trastorn amb fracàs escolar. Així, a l'establir una correlació tan directa s'insisteix en que, si es detecten precoçment els alumnes "trastornats" i s'incideix tempranament en la seva reeducació, es rebaixarà el nombre actual de fracàs i es milloraran les situacions escolars d'aquests alumnes. La correlació és poderosa i temptadora, i ho és tant a dins com a fora del sistema educatiu. Per un costat, els docents troben explicades les dificultats que alguns alumnes presenten al marge de la manera com poden estar dissenyats i programats els processos d'ensenyament, preparant-se el sistema per acollir un tant per cent elevat d'alumnes que hi aporten el seu "trastorn". Per altra banda, la individualització de les dificultats –l'empremta de caràcter individual del trastorn- li confereix un caràcter específic susceptible de diagnòstic i tractament especialitzat, tot sovint des de la vessant mèdica i terapèutica, el que a la pràctica està suposant una creixent medicalització de les dificultats i la consegüent resposta farmacològica. El fracàs escolar adquireix així simptomatologia mèdica. Des d'una i altra perspectiva, el sistema queda preservat i no es qüestiona la seva eficiència en relació a les dificultats d'alguns alumnes més enllà de la seva detecció i la derivació especialitzada i amb recursos específics dins o fora del centre.

És aquesta una mirada centrada en les dificultats de caràcter individual –i, per tant, en essència limitativa en ella mateixa– en la que l'acció educativa, de caràcter marcadament terapèutic, recau de manera prioritària sobre el nen/a. El trastorn és plantejat com un impediment que li predetermina la manera de fer i actuar davant els aprenentatges escolars i que condi-

ciona també la resposta educativa, especialitzada i sustentada en l'especialització.

A voltes però, a banda d'allò concret que manifesta el nen o la nena, les dificultats en el procés d'adquisició de determinats aprenentatges o de determinades conductes "socialment i culturalment adaptades" tenen la seva explicació en el context on s'observen i en les característiques de les activitats que s'hi realitzen o en la demanda que se li fa. És així que l'actuació, més o menys dirigida, es regulada pels intercanvis socials (de joc, emocionals, d'aprenentatge...) en contextos diversos, en activitats múltiples i amb la presència d'altres, iguals o més o menys experts.

Aquí, les posicions interpretatives i la resposta educativa varia substancialment. Ara, és una mirada no centrada exclusivament en l'alumne –no centrada exclusivament en les manifestacions del seu funcionament al marge de considerar les condicions i els condicionants en que aquest es dona– sinó en les situacions i contextos on té lloc l'aprenentatge i, per tant, en els que hi té lloc la intervenció d'un altre –els pares, els mestres, els monitors d'esplai, els germans...-. Intervenció que resultat capdal per al funcionament del nen o nena, en tant que pot ser-ne limitativa o tot el contrari facilitadora. Ara, el que s'estableix és un relació, ja no entre trastorn i fracàs, sinó entre resposta a les situacions d'aprenentatge i intervenció de l'altre. Les dificultats, de cop, adquireixen sentit en relació a la tasca encomanada i a les característiques, ja no només personals, de la seva execució. O el que és el mateix, en les condicions per les que s'estableix la relació entre ensenyament i aprenentatge i el funcionament del nen i de la nena en aquests contextos.

És doncs aquesta una perspectiva que, sense obviar els aspectes biològics inherents a la conducta de l'infant, hi incorpora, en una relació de mútues correspondències, els aspectes psicològics i socials connaturals també al desenvolupament de les persones i a les necessites que aquestes manifesten en els diferents contextos de vida i creixement.

Possiblement, així deixarem de tenir nenes i nenes "malalts" a l'aula per tenir, senzillament, nens i nenes meravellats per aprendre i desitjosos de créixer aprenent.

Joan Serra Capallera